

Др Зоран Каделбург, др Владимир Мићић, др Бранислав Поповић

60 ГОДИНА ДРУШТВА МАТЕМАТИЧАРА СРБИЈЕ

Друштво математичара Србије основано је јануара 1948. године. У току протеклих шест деценија оно је имало широке активности у разним областима – научним, стручним, као и у популаризацији математике. Публикује 5 часописа и велики број књига, претежно намењених младим математичарима. Такође, оно је организатор свих такмичења из математике и рачунарства у Србији, као и припрема и одлазака наших екипа на међународна такмичења. Најзад, Друштво представља српске математичаре у међународним институцијама. Овај чланак је покушај кратког приказа наведених активности.

1. Почети

Оснивању Друштва математичара Србије претходио је период развоја математичких наука и наставе математике на свим нивоима. У научној сфери то је реализовано активним учешћем српских математичара и њиховим прилозима развоју математике и кроз сталне контакте са универзитетима на којима су се образовали (Беч, Париз, Будимпешта, ...), као и учешћем на Међународним конгресима математичара и Међународним конгресима о настави математике. У таквим улогама најчешће срећемо имена *Михаила Петровића*, *Николе Салтикова*, *Антон Билимовића*, *Јована Карамате*, ...

У научној области првим обликом организовања може се сматрати Математички клуб којим је од 1926. године руководио *Антон Билимовић*. Главне тачке дневног реда његових месечних састанака биле су дискусије о научним резултатима чланова и њихово прихватање за штампу у одговарајућим часописима. Овај клуб је прерастао 1937. године у Југословенско математичко друштво. Оно је окупило око 100 математичара и физичара из Београда, Загреба и Љубљане; председник Друштва је био *Тадија Пејовић*. Рад овог Друштва је прекинуо Други светски рат.

Следећи своју одлуку да унапреде ниво математичког образовања, група истакнутих југословенских математичара је основала посебан математички часопис за средњошколце под насловом *Математички лист за средњу школу*. Лист је излазио две године (1931. и 1932), а уређивао га је *Радивоје Кашанин*.

Скраћени превод чланка *The Mathematical Society of Serbia—60 years*, објављеног у часопису *The Teaching of Mathematics*, **XI**, 1 (2008).

Унија студената математике Универзитета у Београду је основана 1926. године и покривала је широки спектар активности – формирање професионалне библиотеке, организацију стручних састанака, сарадњу са одговарајућим организацијама из Загреба и Љубљане итд. Резултати Клуба су импресивни и укључују 26 публикација и 8 бројева часописа *Математички весник*, у периоду 1935–1940.

2. Организација

Као што је већ поменуто, и пре II светског рата било је клубова или удружења математичара који су краћи или дужи временски период били активни. Међутим, континуирана активност неког удружења математичара на простору Србије почиње од 1948. године. Наиме, новембра 1947. године код Комитета за науку и културу Народне републике Србије покрене се иницијатива за оснивање научног и стручног друштва које би окупило математичаре и физичаре из свих сегмената друштва (науке и струке, то јест са факултета, института, школа, ...). Иницијативни одбор за оснивање Друштва математичара и физичара Народне републике Србије који је формиран у новембру 1947. године чинили су: *Тадија Пејовић*, *Сретен Шљивић*, *Драгиша Ивановић*, *Борђе Карапанџић*, *Константин Орлов*, *Војин Дајовић*, *Властимир Стајић*, *Добривоје Михајловић* и *Ернест Стипанић*.

Оснивачка скупштина *Друштва математичара и физичара Народне републике Србије* одржана је 4. јануара 1948. године. У реферату о циљевима и задацима Друштва, који је поднео *Добривоје Михајловић*, истакнуто је следеће:

1. Друштво ће доприносити напретку математичких и физичких наука и њиховој популаризацији;
2. Друштво ће помагати научна истраживања у тим областима;
3. Друштво ће се бавити питањима наставе математике и физике на универзитетима и у основним и средњим школама и сарађиваће са просветним властима на унапређивању те наставе.

На оснивачкој скупштини су усвојена Правила Друштва и изабрани су: председник Друштва - *Тадија Пејовић*, потпредседници – *Сретен Шљивић* и *Иван Бандић*, Управни одбор, Надзорни одбор и Суд части.

Временом је Друштво променило име у *Друштво математичара, физичара и астронома Србије*. Услед повећаних активности појавила се потреба раздвајања у посебна друштва и од 1981. године наше друштво ради под именом *Друштво математичара Србије*.

Током ових 60 година много је математичара узело учешће у раду Друштва, а овде ћемо набројати оне који су били његови председници: *Тадија Пејовић* (1948–1952), *Драгољуб Марковић* (1953–1957), *Сретен Шљивић* (1958–1962), *Милица Илић-Дајовић* (1966–1967 и 1972–1973), *Златко Мамузић* (1968–1969), *Борђе Карапанџић* (1970–1971 и 1974–1975), *Војин Дајовић* (1976–1980 и 1984), *Душан Аднађевић* (1981), *Мирољуб Јевтић* (1982), *Милорад Зимоњић* (1983), *Владимир Мићић* (1985 и 1989–1990), *Ариф Золић* (1986–1988), *Зоран Кадел-*

бург (1991–1994 и 1999–2000), *Павле Младеновић* (1995–1998), *Раде Дорословачки* (2001–2004), *Бранислав Поповић* (2005–2008).

Данас, 60 година од оснивања, Друштво математичара Србије има готово исте, Статутом Друштва одређене, циљеве и задатке рада.

Ни у организационој структури готово да нема промена. Скупштина Друштва је највиши орган управљања, а осим ње Друштво има: председника Друштва (*Бранислав Поповић*), Управни одбор (председник је *Александар Липковски*), Извршни одбор и Надзорни одбор. Чланове Скупштине чине представници подружница, а чланове Управног и Надзорног одбора бира Скупштина на предлог подружница. Четири комисије се баве организацијом такмичења из математике и програмирања за ученике основних и средњих школа, Издавачки савет питањима и политиком штампања издања Друштва.

Све до 2006. године, под члановима Друштва математичара Србије су се подразумевали сви они који предају математику и/или програмирање у школама и на факултетима или они који раде као математичари или програмери ван просвете. Вођени потребом да се боље уреди рад Скупштине Друштва, доношењем новог Статута прецизно је одређено како се постаје члан Друштва математичара Србије. Тако сада можемо да констатујемо да Друштво има више од 1800 регистрованих чланова. Тај број ће током времена расти, јер процењујемо да се у Србији професионално математиком и програмирањем само у просвети бави више од 8000 људи.

Чланство у другим математичким асоцијацијама. Представници Друштва математичара и физичара Србије били су водећи чланови Иницијативног одбора за организовање Првог конгреса математичара и физичара Југославије који је одржан 1949. године на Бледу. Том приликом основан је *Савез друштава математичара и физичара (касније и астронома) Југославије*, који је функционисао све до распада земље, с тим да је у периоду 1994–2006. постојао *Савез друштава математичара Југославије (односно Србије и Црне Горе)*. Његове главне активности биле су координација научног и стручног рада републичких друштава, па је тако Савез био главни организатор националних конгреса (видети на одговарајућем месту овог чланка), као и Савезних такмичења младих математичара из основних, односно средњих школа. Председници Савеза из Србије били су: *Павле Савић* (1949–1954), *Сретен Шљивић* (1960–1965), *Драгиша Ивановић* (1975–1980), *Војин Дајовић* (1980–1985), *Борђе Бек-Узаров* (1985–1994), *Владимир Мићић* (1994–2001), *Зоран Каделбург* (2001–2004) и *Павле Младеновић* (2004–2006).

Учешће српских математичара у међународним математичким организацијама датира од 1900. године када је *Михаило Петровић* присуствовао 2. међународном конгресу математичара (ИСМ) у Паризу. Он је касније био и представник Србије у *Међународној математичкој унији* (IMU), по њеном формирању 1920. године. Наши представници су учествовали у раду Интербалканске уније од 1934. године.

По формирању Друштва и Савеза, југословенски математичари су обновили

своје учешће у ИМУ (били су међу 12 земаља присутних на Скупштини Уније у Риму 1952. године), а представници из Србије су од тада били *Буро Курена*, *Богољуб Станковић*, *Зоран Каделбург* и *Павле Младеновић*. Сада је наш представник у ИМУ *Синиша Вређица*.

По обнављању рада *Балканске уније математичара* 1966. наш представник у њој је *Буро Курена* који је био и њен председник 1977–1983. године и копредседник 1984. године. Године 1974. били смо домаћин 5. балканског конгреса математичара, одржаног у Београду. Ова балканска асоцијација је касније угашена, да би од 2002. године почела са радом нова организација математичара балканских земаља под именом *Математичко друштво Југоисточне Европе* (MASSEE). Наши представници у тој организацији су били *Зоран Каделбург* и *Павле Младеновић*.

Федерација математичких друштава европских земаља (FMSEC) формирана је 1976. године, а нас је представљао *Богољуб Станковић*. Касније је формирано *Европско математичко друштво* (EMS) које је упутило позив Друштву математичара Србије да се учлани. Тај позив је прихваћен, а наш представник у тој асоцијацији ће бити *Стеван Филиповић*.

Друштво математичара Србије је и придружени члан *Америчког математичког друштва* (AMS), што даје одређене погодности нашим члановима у набавци литературе и учешћу на међународним састанцима математичарима.

Прва регистрована активност у међународним асоцијацијама о настави математике било је учешће *Михаила Петровића* као делегата српских математичара и његово учешће у раду *Међународне комисије за наставу математике* (ICMI) од њеног оснивања 1908. године. Касније, југословенски (односно српски) делегати у ICMI-у били су *Буро Курена*, *Милица Илић-Дајовић*, *Милосав Марјановић* и *Зоран Каделбург*. *Буро Курена* је био и потпредседник ове међународне асоцијације.

3. Научне активности

Друштво математичара Србије је од самог оснивања имало организоване научне активности. Тако је *Научна секција* формирана већ на Оснивачкој скупштини Друштва и у првим годинама рада редовни састанци Друштва су увек обухватили и научна саопштења. Ова саопштења су затим публикована у *Веснику Друштва математичара и физичара* који је био званично гласило Друштва.

По оснивању Савеза друштава математичара и физичара Југославије 1949. године, научне активности су углавном укључене у активности Савеза. Тако је организовано 11 националних конгреса на којима су највећи број учесника чинили математичари из Србије. Такође је организовано више научних симпозијума, у сарадњи са неким факултетима или институтима.

Одржани су следећи конгреси југословенских (српских) математичара: 1. Први конгрес, Блед, 8–12. новембар 1949; 2. Други конгрес, Загреб, 4–9. октобар 1954; 3. Трећи конгрес, Београд, 19–24. септембар 1960; 4. Четврти конгрес, Сарајево, 4–9. октобар 1965; 5. Пети конгрес, Охрид, 14–19. септембар 1970;

6. Шести конгрес, Нови Сад, 28. август–2. септембар 1975; 7. Седми конгрес, Будва-Бечићи, 6–11. октобар 1980; 8. Осми конгрес, Приштина, 23–27. септембар 1985; 9. Девети конгрес, Петровац, 22–27. мај 1995; 10. Десети конгрес, Београд, 21–24. јануар 2001; 11. Једанаести конгрес, Петровац, 28. септембар–3. октобар, 2004.

Дванаести српски математички конгрес је заказан за крај августа 2008. године у Новом Саду.

Математички весник. Управни одбор Друштва је већ 1948. године донео одлуку о покретању научног часописа под именом *Весник Друштва математичара и физичара НР Србије*. Први број часописа је изашао почетком 1949. године, а први главни уредник је био познати српски математичар *Јован Карамата*. Број се састојао од четири рубрике: *Научни чланци*, *Проблеми и задаци*, *Критике и библиографија* и *Састанци Друштва*. У научној рубрици објављено је 8 радова на српском, са апстрактима на француском или руском. Од 1951. године појављују се и чланци на страним језицима, а почев од 1989. не објављују се више чланци на српском, при чему је највећи број чланака на енглеском.

Први чланак страног аутора (*E. Hille*) налазимо 1953. године, да би број таквих чланака растао, па се међу ауторима срећу многа врло позната имена. Поменимо само познатог пољског математичара *W. Sierpinski*-ог који је објавио више чланака у Веснику и био врло активан у рубрици *Проблеми и задаци*.

Садашње име *Математички весник* часопис је добио 1964. године, а у једном периоду (1964–1976) издаван је у сарадњи са Математичким институтом из Београда.

Редакциони одбор Математичког весника је обнављан више пута, а почев од 1996. године у њега су укључени и страни математичари, у жељи да се подигне квалитет чланака. Главни уредници Весника за протеклих 60 година били су: *Јован Карамата* (1949–1950), *Драгољуб Марковић* (1950–1965), *Златко Мамузић* (1965–1978), *Душан Аднађевић* (1979–1993), *Зоран Каделбург* (1994–2003), *Мила Мршевић* (2004–2006) и *Љубиша Кочицац* (од 2006).

Почев од 1996. године Математички весник се објављује и у електронском облику и приступачан је на адресама <http://www.emis.de/journals/MV/> и <http://elib.mi.sanu.ac.yu/journals/mv>. Чланци се редовно приказују у главним светским реферативним часописима.

4. Образовне активности

Међу најважније активности Друштва математичара Србије спада решавање проблема унапређивања наставног процеса у целини, посебно проблема побољшавања наставе и учења математике. Осим публиковања часописа посвећених овим темама, ту је и традиција организовања Републичких семинара о настави математике (и рачунарства), који су, почев од 1960-тих година по правилу укључени у Јануарске дане просветних радника. Њима се могу прикључити и бројни регионални семинари одржани широм Србије, посвећени појединим наставним темама.

Важан и врло користан ефекат оваквих састанака је размена искустава о практичној реализацији процеса наставе и учења.

Повремено су организовани и појединачни симпозијуми, самостално или у сарадњи са одговарајућим институцијама. Овде свакако треба поменути међународни симпозијум „Координација наставе математике и физике“, који је за време Трећег конгреса југословенских математичара одржан у Београду 1960. године. На њему су учествовали неки од најпознатијих светских математичара тог времена – поменимо и данас чувена имена: *E. Courant*, *W. Sierpinski*, *M. H. Stone*, *G. Sansone*, *G. Choquet*.

У последње три године, пратећи актуелну политику просветних власти да се акредитују семинари за образовање наставника, Друштво је акредитовало више таквих семинара (тренутно пет). Они се реализују било истовремено у оквиру традиционалног Републичког („зимског“) семинара, било појединачно у градовима широм Србије, што је наишло на врло добар одзив. Широки спектар понуђених тема омогућава сваком наставнику и професору математике и/или информатике да пронађе неку која би га интересовала.

Свакако треба поменути активности Друштва математичара и његових представника у оквиру разних државних просветних институција које су утицале на побољшање третмана математике у оквиру образовног процеса. Друштво математичара (и посебно *Војин Дајовић*) имало је одлучујућу улогу у формирању *Математичке гимназије* у Београду 1966. године, школе која је постала расадник математичких (и не само математичких) кадрова у Србији.

Настава математике. У жељи да да допринос унапређивању наставе математике и физике, Савез друштава математичара и физичара Југославије је иницирао 1951. године да се од Министарства просвете Србије преузме издавање часописа *Настава математике и физике у средњој школи*. То издавање је поверено Друштву математичара Србије, а први број је изашао 1952. године. Садржао је, сем стручних чланака, и рубрике из историје математике и физике, задатке, приказе књига и обавештења. Часопис су од 1952. до 1974. уређивали *Иван Бандић*, *Властимир Стајић*, *Милица Илић-Дајовић*, *Ђуро Курепи* и *Мирослав Живковић*.

Од 1974. године, у новој серији, часопис под именом *Настава математике* почиње своју нову „каријеру“. Посвећен је настави и учењу математике и рачунарства у основној школи, средњим школама и на факултетима, а осим тога има и рубрике као што су „Мој час“, „Задаци“, „Из историје математике“. У рубрици „Обавештења“ доносе се све информације занимљиве за професионалне математичаре у Србији, посебно од када се „Настава“ шаље свим члановима Друштва.

„Наставу“ су од 1974. године уређивали *Милица Илић-Дајовић* (главни уредник) и *Мирјана Мрмак* (секретар), а од 1991. године то чини Редакциони одбор на чијем су челу *Мирослав Марјановић* (главни уредник) и *Владимир Мићић* (одговорни уредник).

И овај часопис Друштва математичара се припрема у електронском облику,

а може се наћи на адреси <http://elib.mi.sanu.ac.yu/journals/nm>. Редовно се приказује у међународном реферативном часопису “Zentralblatt für Didaktik der Mathematik”.

The Teaching of Mathematics. Желећи да допринесе истраживањима у настави математике на вишем нивоу, Друштво математичара Србије је 1998. године покренуло научни часопис из ове области под насловом *The Teaching of Mathematics*. У њему се публикују, на страним језицима, искључиво истраживачки чланци који промовишу нове идеје и технике у настави математике на свим нивоима. Часопис је наишао на веома добар одзив у међународној математичкој јавности, тако да широки спектар тема, као и списак угледних страних математичара који у њему публикују гарантује да ће и даље бити важан елемент унапређивања наставе математике.

Електронска верзија часописа се може наћи на <http://elib.mi.sanu.ac.yu/journals/tm>, а наравно и он се редовно приказује у ZDM-у. Часопис има међународну редакцију, на челу са главним уредником *Милосавом Марјановићем*.

5. Издавачка делатност

Издавачке активности Друштва математичара су почеле одмах по његовом оснивању. Тако су већ до краја 1948. године извршене припреме за издавање научног часописа *Математички весник* чији је први број изашао почетком 1949. године. Исте године се појавило и прво непериодично издање – колекција радова Михаила Петровића под називом *Чланци*. Ове активности су се шириле у наредним годинама, тако да је Друштво математичара постало један од највећих издавача математичке литературе у Србији.

Периодична издања. Наше Друштво редовно издаје пет часописа: већ поменуте научне и стручне часописе *Математички весник*, *Настава математике* и *The Teaching of Mathematics*, као и часописе намењене ученицима основних, односно средњих школа, *Математички лист за ученике основне школе* и *Тангента*. О овим часописима више ћемо рећи на одговарајућим местима овог чланка.

Непериодична издања. Како је највећи део активности нашег Друштва окренут раду са младим математичарима, није чудно да су и његова издања највећим делом окренута том циљу. Тако имамо серију књига под називом *Материјали за младе математичаре* о којој ће такође бити више речи нешто касније. Осим тога је у претходних 60 година објављено много књига (преко 50) са широком лезезом тема, намена и нивоа. Неке брошуре су намењене учитељима у почетној настави математике. Неке збирке задатака су предвиђене за коришћење у редовној настави у основној или средњој школи. Има и популарних математичких књига, као и превода познатих страних аутора. Најзад, ту је и неколико универзитетских уџбеника, па и математичких монографија. Све су то покушаји Друштва математичара да обогати нашу математичку литературу и све су имале позитиван ефекат у унапређивању математике, посебно у образовној области.

6. Активности са младима

Активности са младим математичарима и програмерима спадају међу најважније, а свакако најбоље организоване видове делатности Друштва математичара Србије. Ту су разни облици припрема ученика основних и средњих школа, организовање летњих и зимских школа, издавање периодичних и непериодичних публикација и, наравно, ако не најважнији, онда свакако најпознатији и најатрактивнији облик – такмичења.

Летње и зимске школе. Рад са младим математичарима почиње у њиховим школама. Али многи од њих могу и заслужују много више. Многе подружнице Друштва математичара организују разне облике математичких припрема. Сâмо Друштво по правилу организује припреме за републичка и/или савезна такмичења. Наравно, посебне су припреме екипа за међународна такмичења. Но, постоје и посебни видови математичких активности, не обавезно окренутих такмичењима – летње и зимске школе. Оне се обично организују у летњим и зимским туристичким центрима и, осим математичких, имају и друге (друштвене, спортске) активности.

Прва летња школа младих математичара из основних школа организована је у одмаралишту „Шупља стена“ (код Авале) 1975. године. Показала се веома успешном и трајала је читавих 12 година. Предавачи су били средњошколски и универзитетски професори, а издвојили бисмо *Бранку Берасимовић* која је учествовала на скоро свим овим школама. Следиле су јој многе школе организоване у местима широм Југославије, од којих су неке имале и информатичке курсеве.

Зимске школе су организовале разне подружнице Друштва (Ниш, Вршац, Бор, Зајечар, Лозница, Пирот, Обреновац, Суботица, . . .). Издвојили бисмо овде Зимску школу која је више година одржавана на Дивчибарама, у организацији подружнице из Ваљева (на челу са *Војиславом Андрићем*).

Такмичења из математике ученика основних школа. Следећи идеју такмичења средњошколаца, Друштво математичара је почело са организовањем такмичења из математике за ученике основних школа 1960-тих година. Најпре су се одржавала само такмичења на нижим нивоима, да би Прво републичко такмичење било одржано 4. јуна 1967. године у Београду. Учествовало је око 100 такмичара 8. разреда. У каснијим годинама, такмичење је проширено на 7. и 6. разреде и одржавано је у многим местима широм Србије. Такмичења нижег нивоа одржавају се и за ниже категорије (од пре неку годину чак и за ученике трећег разреда). Задатке за све нивое припрема Републичка комисија чији су председници од 1967. до 2007. године били *Богољуб Маринковић*, *Илија Митровић*, *Војислав Андрић*, *Драгослав Љубић*, *Бранислав Поповић* и *Милан Јовановић*.

Након Републичког (сада Државног) одржава се Савезно такмичење (сада Српска математичка олимпијада). Прво је одржано 1970. године, такође у Београду; у каснијим годинама укључени су разни градови из тадашње Југославије. Главни циљ сада је избор екипе која нашу земљу представља на Јуниорској балканској математичкој олимпијади (ЈБМО). Ово међународно такмичење је управо

иницирало наше Друштво математичара и први пут је одржано у Београду 1997. године. Били смо домаћини још једном – у Новом Саду 2004. године. Наши млади математичари су на „Балканијади“ постигли много успеха, а овде ћемо поменути само златне медаље које су освојили *Александар Илић* и *Миливоје Лукић* (1999), *Јелена Марковић* (2005), *Теодор фон Бург* и *Лука Милићевић* (2006).

Такмичења из математике ученика средњих школа. Ово су најстарија математичка (и не само математичка) такмичења код нас. Прво „такмичење ученика гимназија у решавању задатака из математике“ одржано је у организацији градске подружнице у Београду 1958. године. Већ наредне године, 26. априла 1959, одржано је и Прво републичко такмичење, уз учешће 109 ученика из 44 гимназије. Традиција одржавања оваквих такмичења је одмах успостављена, тако да је ове године одржано јубиларно, 50. државно такмичење (како се сада зове). Почев од 1978. године, та такмичења се одржавају у разним градовима, што још више доприноси њиховој популаризацији. Наравно, увек им претходе школска, општинска и окружна такмичења.

Као и код основних школа, задатке за све ступеве такмичења припрема Републичка комисија коју сада по правилу чине најбољи бивши такмичари. Првих година комисију су сачињавали *Јелена Михајловић*, *Богољуб Станојевић*, *Милица Илић-Дајовић*, *Константин Орлов*, *Олга Митриновић*, *Мирослав Живковић*, *Слободанка Крстић*, *Ковиљка Попов*, *Љиљана Петровић*, *Владимир Мићић*, ... Каснији председници Комисије били су *Бранка Берасимовић*, *Живорад Ивановић*, *Зоран Каделбург*, *Срђан Огђановић*, *Павле Младеновић*, *Борђе Дугошија*, *Владимир Драговић*, *Раде Тодоровић*, *Милена Радновић*, *Борђе Кртинић*, *Владимир Балтић* и *Раде Живаљевић*.

Годину дана после Републичких, почело је организовање и Савезних такмичења – прво је одржано у Београду 1960. године. Иницијатива је потекла од нашег Друштва, а касније су се у организацију укључиле и друге републике. Убедљиво највећи број награда су освајали такмичари из Србије, па су они увек чинили и основу олимпијске екипе која је на њима формирана. На Међународним олимпијадама (ИМО) учествујемо од 1963. године, а освојили смо велики број награда, од којих овде наводимо само прве (златне медаље, како се сада зову): *Б. Варга Јожеф* и *Миодраг Живковић* (1974), *Раде Тодоровић* (1989), *Душан Букић* (1999) и *Младен Радојевић* (2007).

Два пута је наше Друштво организовало ИМО и оба пута је учињен битан искорак у организацији саме Олимпијаде. Најпре смо на 9. ИМО, одржану на Петињу 1967. године први пут позвали неколико западноевропских земаља, чиме смо такмичење учинили „европским“. Наредни пут, на 19. ИМО смо у Београд 1977. године позвали и ваневропске земље, чиме је Олимпијада постала светско такмичење и отворен је пут значајном повећању броја земаља-учесница који се сад већ приближава стотини.

Почев од 1987. учествујемо и на Балканским математичким олимпијадама (ВМО), а двапут смо били и организатори (у Новом Саду 1994. и у Београду

2001. године). Дугачка је листа награда које су наши ученици тамо освојили, па ћемо опет навести само прве: *Раде Тодоровић* (1987, 1988. и 1989), *Растко Маринковић* и *Милена Радновић* (1989), *Игор Долинка* (1990. и 1992), *Младен Лаудановић* (1991. и 1992), *Велибор Тинтор* (1992), *Драган Стевановић* (1993), *Мирослав Тремл* (1995), *Борђе Милићевић* (1995. и 1996), *Душан Букић* и *Горан Предовић* (1998), *Марко Јевремовић* (2006).

Кенгур без граница. Од 1991. године је у Европи (по угледу на нека такмичења у Аустралији) почело одржавање међународног математичког такмичења рекреативног типа под називом „Кенгур без граница“. Такмичење је врло брзо стекло широку популарност и сада на њему сваке године учествује више од 4 милиона (!) ученика од 8 до 18 година. Такмичење се састоји од једног теста по систему „више понуђених одговора“ (наравно, различитог за разне узрасте), а најбољи ученици у свакој категорији добијају дипломе и награде. Ми смо се у ово такмичење укључили 2005. године, захваљујући активностима наше подружнице из Суботице. Број такмичара је стално у порасту и већ се приближио 20 000.

Такмичења из програмирања. Такмичења из програмирања почела су у Србији, истовремено за ученике основних и средњих школа, 1988. године. Иницијатива је потекла од тадашњег председника Друштва *Арифа Золића*, а Републичким комисијама су од тада руководили *Бошко Дамјановић*, *Душан Тошић*, *Милан Чабаркапа*, *Станка Матковић* и *Татјана Тимотијевић-Стојановић*, као и *Јозеф Кратица*, *Зоран Огњановић*, *Милан Туба*, *Ђура Паунић* и *Драган Урошевић*.

Након неколико првих година „лутања“ (карактеристичних и за слична такмичења у свету) успостављена су прецизна правила, усклађена са међународним такмичењима. Наши такмичари сада редовно учествују на Јуниорским балканским олимпијадама из информатике (ЈВОИ) – прва таква је и одржана у Београду 2007, затим Балканским олимпијадама из информатике (ВОИ), и Међународним олимпијадама из информатике (ИОИ). ВОИ је организована у Београду 2002. године. Најуспешнији наши млади програмери, са освојеним златним медаљама су били: *Ранко Лазих* (ИОИ 1991), *Урош Мидић* (ИОИ 1993), *Владимир Бранков* (ВОИ 1996) и *Јарослав Благојевић* (ИОИ 1996).

Математички лист за ученике основних школа. Друштво математичара Србије од 1967. године издаје *Математички лист за ученике основних школа*, свој најтиражнији и најпопуларнији часопис. Он је врло брзо постао основна математичка литература основаца из Србије (и не само из Србије), са тиражом који је у неким периодима достигао и 80 000. „Лист“ је био и иницијатор и неко време главни спонзор Савезних такмичења из математике ученика основних школа. Он је још увек најпопуларнији школски часопис код нас и нећемо претерати ако кажемо да стотине хиљада бивших основаца данас могу да кажу да се сећају да су читали тај лист и покушавали да реше задатке из њега.

Први уредници *Математичког листа* били су *Милица Илић-Дајовић* и *Богољуб Маринковић*, док се Уредништво састојало од представника југословенских република. Касније су лист уређивали: *Платон Димић*, *Мирослав*

Живковић, Владимир Мићић, Мирјана Мрмак, Ариф Золић, Мирјана Борић, Војислав Петровић, Вера Јоцковић и Ратко Тошић. Редовно излази 6 бројева листа током једне школске године са мноштвом чланака, задатака разних нивоа, математичких занимљивости и др.

Тангента. Док је Друштво математичара Србије издавало *Математички лист за ученике основних школа*, према одлуци Савеза друштава математичара и физичара Југославије, одговарајући часопис за ученике средњих школа је издаван у Загребу. Зато се средњошколски часопис из математике и рачунарства код нас појавио релативно касно – *Тангента* је почела да излази 1995. године. Њу је у почетку припремала подружница у Новом Саду, са *Ратком Тошићем* као главним уредником, а од 2003. године уређивање је преузела подружница у Крагујевцу, са уредницима *Небојшом Икочинићем* и *Маријом Станић*.

Часопис има уобичајену структуру сличних часописа у свету – после два или три чланка следе задаци из математике, односно рачунарства; ту су затим предлози писмених задатака, задаци са пријемних испита за факултете, извештаји са математичких и информатичких такмичења, прикази књига и слично. Тренутним тиражом *Тангенте* нисмо задовољни и надамо се да ће у наредном периоду она наћи пут до већег броја средњошколаца.

Материјали за младе математичаре. Рад са младим математичарима није могућ без одговарајуће литературе. Ова једноставна чињеница је врло рано уочена у Друштву математичара Србије, те је 1964. године, на иницијативу *Милице Илић-Дајовић* почела да излази едиција *Материјали за младе математичаре*. У почетку су издаване кратке збирке математичких задатака, али касније су се појавиле и озбиљније публикације, укључујући уџбенике основних математичких области које се појављују на математичким такмичењима. Такође, ту су и збирке решених задатака са свих важнијих математичких такмичења ученика основних и средњих школа, све до Међународних математичких олимпијада.

Последња издата свеска ове едиције носи број 49, али је број књига много већи јер су многе имале више издања. Уредници ове серије књига у протеклих 40 година су били *Милица Илић-Дајовић, Владимир Мићић, Владимир Јанковић* и *Зоран Каделбург*.

Поменимо на крају још један специфичан вид издања нашег Друштва намењен такмичарима. То су тзв. *Билтени*, у ствари збирке решених задатака са свих такмичења одговарајуће школске године (како за основне, тако и за средње школе). Они се редовно објављују од 1977. године и њих добијају сви учесници одговарајућег републичког (државног) такмичења.

7. Подружнице

Подружнице Друштва математичара Србије су организације математичара са једног ужег подручја. Прве подружнице су основане непосредно по оснивању Друштва математичара и физичара Србије далеке 1948. године. Те прве подружнице су радиле у следећим градовима: Београд, Ниш, Нови Сад, Крагујевац, Шабац, Чачак, Пожаревац, Ужице, Лесковац, Јагодина, Ваљево, Сомбор, Суботица и Зрењанин.

Рад подружница је у великој мери зависио од ентузијазма њихових чланова. Било је периода када су неке подружнице биле изузетно активне, али и периода када су неке скоро престајале са радом. Тако је, на пример, Ваљевска подружница била изузетно активна, па је практично, у једном временском периоду, преузела организацију летњих школа за младе математичаре из целе Србије. Наравно, као резултат тог организованог рада Ваљево, мада не од већих градова у Србији, имало је много успешних такмичара, па и олимпијаца.

Рад подружница се и раније као и сада огледао у следећим активностима:

- организовање такмичења на нижим нивоима,
- организовање семинара стручног усавршавања, предавања, јавних дискусија за своје чланове,
- организовање додатног рада са талентованим младим математичарима и
- повремено укључивање у организацију великих такмичења на државном нивоу.

Данас су активне подружнице у следећим градовима: Бачка Паланка, Београд, Бор, Ваљево, Врбас, Вршац, Зајечар, Зрењанин, Кикинда, Крагујевац, Краљево, Лазаревац, Лепосавић, Лесковац, Лозница, Ниш, Нови Сад, Панчево, Пирот, Пожаревац, Смедеревска Паланка, Сомбор, Суботица и Шабац. Најбројније подружнице су Београд и Ниш са преко 200 чланова, а затим Крагујевац и Суботица са преко 100 чланова. Рад на бољем организовању подружница је један од великих послова који чекају Друштво математичара Србије.

ЛИТЕРАТУРА

1. В. Дајовић, *Четрдесет година Друштва математичара Србије*, Дијалектика **XXIII**, 1–2 (1988), 101–108.
2. V. Janković, V. Mičić, *IX & XIX International Mathematical Olympiads*, Mathematical Society of Serbia, Belgrade 1997.
3. Z. Kadelburg, *50 years of Matematički Vesnik*, Mat. Vesnik **50** (1998), 67–69.
4. *Друштво математичара Србије – 50 година* (В. Мићић, З. Каделбург, П. Младеновић, уредници), Друштво математичара Србије, Београд 1998.
5. J. Milogradov-Turin, V. Mičić, *Fifty years of the Union of the Societies of Mathematicians, Physicists and Astronomers of Yugoslavia—a year after*, in: *Proceedings of the 10th Congress of Yugoslav Mathematicians* (Z. Kadelburg, ed.), pp. 415–430, Faculty of Mathematics, University of Belgrade, 2001.
6. М. Петровић, *Сабрана дела*, X (М. Марјановић, Д. Трифуновић, уредници), Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 1997.
7. B. Stanković, *Fifty years since the first congress and foundation assembly of the Union of the societies of mathematicians and physicists of Yugoslavia*, Mat. Vesnik **51** (1999), 111–116.

В. Мићић, Грађевински факултет, Бул. краља Александра 73, 11000 Београд

З. Каделбург, Математички факултет, Студентски трг 16, 11000 Београд

Б. Поповић, Природно-математички факултет, Радоја Домановића 12, 32000 Крагујевац

E-mail: vladimic@eunet.yu, kadelbur@matf.bg.ac.yu, bpopovic@kg.ac.yu